

Wystawa "Prof. Stanisław Kirkor (1905-1963) w dokumentach archiwalnych"

Zapraszamy do obejrzenia wystawy pt. „Stanisław Kirkor (1905-1963) w dokumentach archiwalnych”, która otwarta została 12 czerwca br. Zaprezentowane na niej są zdjęcia i dokumenty z archiwum rodzinnego prof. Stanisława Kirkora i jego żony Wandy.

Prof. Stanisław Kirkor był wybitnym polskim uczonym, znawcą chorób pszczoł, założycielem Zakładu Chorób Pszczoł w Gorzowie, a w czasie II wojny światowej żołnierzem Polskich Sił Zbrojnych. Jego żona Wanda Kirkor była farmaceutką.

Na wystawie można zobaczyć również film prezentujący prof. Kirkora podczas pracy w Zakładzie Chorób Pszczoł w Gorzowie z 1948 r. z zasobu Wytwórni Filmów Dokumentalnych i Fabularnych w Warszawie.

Przygotowany został także katalog prezentujący najciekawsze dokumenty ze spuścizny Stanisława i Wandy Kirkorów przechowywanej w gorzowskim Archiwum.

Wystawę można oglądać w godzinach pracy Archiwum Państwowego w Gorzowie, czyli w poniedziałki, wtorki, środy i piątki w godzinach od 7:30 do 15:30, a w czwartki od 7:30 do 18:00.

Prof. Stanisław Kirkor (1905-1963)

Stanisław Kirkor urodził się 13 lipca 1905 r. w Zasławiu na Wołyniu. Był synem Rafała, urzędnika prywatnego i Karoliny z d. Czarnockiej. Miał pięcioro rodzeństwa: czterech braci i siostrę. Jego ród wywodził się z linii wołyńskiej biorącej swój początek od wsi Kirkory koło Mohylewa w powiecie orszańskim. Protoplastą rodu Kirkorów był Paweł, który w I poł. XVI w. przyjął herb Dwie Ławy. Początkowo rodzina zamieszkiwała majątek Wydumki pod Zasławiem. W 1919 r. Kirkorowie osiedlili się w Nasutowie k. Lublina i Łabuńkach k. Zamościa.

Stanisław Kirkor uczęszczał do szkół w Starym Konstantynowie, Jarosławiu nad Wołgą, Sławucie na Wołyniu, Lublinie i Częstochowie. W 1925 r. ukończył Gimnazjum Ogólnokształcące w Łowiczu i otrzymał świadectwo dojrzałości. Następnie studiował na Wydziale Weterynaryjnym Uniwersytetu Warszawskiego, a w 1930 r. uzyskał dyplom lekarza weterynarii. W czasie studiów pełnił funkcję prezesa Koła Medyków Weterynaryjnych i Bratniej Pomocy. Po studiach pracował w Zakładzie Zoologii i Parazytologii na Wydziale Weterynaryjnym Uniwersytetu Warszawskiego u prof. Witolda Stefańskiego, a później jako asystent na Wydziale Serologii Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach.

W 1930 r. podjął pracę jako powiatowy lekarz weterynarii w Łunińcu na Polesiu. W roku następnym powołany został do Szkoły Podchorążych Rezerwy Kawalerii w Grudziądzu i odtąd swoje losy związał z wojskiem. Szkołę ukończył w 1932 r. z wynikiem bardzo dobrym, a następnie pełnił służbę w wojsku jako oficer – lekarz weterynarii w 3 Pułku Szwoleżerów Mazowieckich im. Jana Kozińskiego w Suwałkach, a potem w 2 Pułku Ułanów Grochowskich im. Generała Józefa Dwernickiego w Suwałkach.

W 1936 r. Stanisław Kirkor zawarł związek małżeński z Wandą Chrościcką. Ślub odbył się w Przasnyszu. Wanda Józefa Kirkor z d. Chrościcka urodziła się 3 października 1907 r. w Białej Cerkwi koło Kijowa. Jej rodzicami byli Stanisław i Wanda Karolina z d. Gliniojecka. Wanda do trzeciej klasy uczyła się w szkole polskiej w Humaniu. W 1921 r. cała rodzina przyjechała do Polski. W tym też roku Wanda Chrościcka rozpoczęła naukę w Gimnazjum w Chełmnie na Pomorzu. W 1927 r. zdała maturę i rozpoczęła studia na Wydziale Farmaceutycznym Uniwersytetu Warszawskiego. W 1931 r. otrzymała dyplom magistra farmacji.

W 1937 r. Stanisław Kirkor uzyskał tytuł doktora nauk weterynaryjnych w Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie rozprawą pt. „Próby stosowania siarczanu magnezu do narkozy psów i koni”. Rok później w wojsku awansowany został do stopnia kapitana. Zaś w maju 1939 r. rozpoczął pracę w Ministerstwie Spraw Wojskowych w

charakterze referenta wykszolenia w Departamencie Zdrowia Wydziału Weterynaryjnego.

Po wybuchu II wojny światowej Stanisław Kirkor brał udział w kampanii wrześniowej, a następnie polecono mu objęcie obowiązków dowódcy ochrony i zastępcy komendanta jednego z transportów Banku Polskiego do Rumunii. Po doprowadzeniu transportu do Czerniowiec, został tam internowany. Następnie poprzez Rumunię i Jugosławię udało mu się przedostać do Francji, gdzie walczył w I Dywizji Grenadierów na linii Maginota. W 1940 r. za swą bohaterską postawę otrzymał najwyższe francuskie odznaczenie bojowe przyznawane cudzoziemcom „Croix de Guerre”.

Po kapitulacji Francji udał się do Szwajcarii, gdzie został aresztowany za przekroczenie granicy i niezgłoszenie się do odpowiednich władz. Po krótkim okresie internowania podjął pracę w Zakładzie Chorób Pszczół w Liebfeld pod kierunkiem prof. Ottona Morgenthallera i to zdecydowało o jego dalszej specjalizacji w tym kierunku. Następnie powrócił do Francji i rozpoczął pracę w Stacji Zoologicznej w Dziale Chorób Pszczół w St. Genis-Laval pod kierunkiem prof. André Paillota jako jego asystent i zarazem stypendysta Ministerstwa Oświaty Francji. Wtedy też wspólnie z prof. Paillotem napisał podręcznik o zwalczaniu chorób pszczół (pierwszy tego typu w Europie) pt. „L'abeille; anatomie, maladies, ennemies”, który wydany został w 1943 r. we Francji.

W 1942 r. Stanisław Kirkor na wieść o nowo organizowanej przez gen. Władysława Sikorskiego polskiej armii przedostał się do Anglii. By tam dotrzeć, przebył bardzo trudną drogę przez Pireneje, Portugalię, Hiszpanię i Gibraltar. Na miejscu przydzielony został do wojsk spadochronowych. Od 1943 r. pełnił rolę dowódcy Oddziału Wojska Polskiego w Gibraltarze. Jednak w trakcie ćwiczeń treningowych we wrześniu 1944 r. doznał ciężkiego urazu kręgosłupa, przez co prawie przez rok przebywał w szpitalu. Jeszcze w trakcie rekonwalescencji rozpoczął pracę w specjalistycznym laboratorium Rothamsted Experimental Station pod Londynem, gdzie pod kierunkiem dr. G. Butlera zajmował się badaniem chorób pszczół. W styczniu 1945 r. awansowany został na stopień majora i rozpoczął pracę w administracji wojskowej w Londynie.

Po klęsce wrześniowej, gdy rozpoczęła się wojenna tułaczka Stanisława Kirkora, jego żona Wanda pozostała w Warszawie. Pod nieobecność męża zamieszkali z nią jej rodzice. Wanda pracowała w aptece Aleksandra Grygiera przy ul. Puławskiej. Po upadku powstania wraz z rodzicami przeszła przez obóz w Pruszkowie, a następnie wszyscy trafili do Główna pod Łowiczem. Dom przy ul. Jotejki, w którym mieszkali w Warszawie został spalony w wyniku popowstańczych represji, dlatego też Wanda wraz z rodzicami zamieszkała u siostry Zofii Dolatkowskiej w Gdyni.

Stanisław Kirkor w kwietniu 1946 r. potajemnie przedostał się do Gdyni drogą przez Francję, Niemcy, Austrię i Czechy, by spotkać się z żoną i by na własne oczy zobaczyć kraj. Mimo, iż miał możliwość pozostania za granicą i objęcia stanowiska po zmarłym prof. Paillocie w celu prowadzenia dalszych badań nad pszczołami, zdecydował się na powrót do zniszczonego kraju. Przeważała tu tęsknota za rodziną i ojczyzną. Oficjalnie powrócił do Polski w czerwcu 1946 r. Przypłynął wówczas statkiem MS „Sobieski” do Gdańska, jednak nie mógł od razu spotkać się z bliskimi (przebywał trzy dni we Wrzeszczu przesłuchiwany przez UB). Będąc jeszcze za granicą wyruszył na poszukiwania brata. Znalazł go na początku kwietnia 1946 r. w szpitalu przy obozie dla deportowanych w Wildflecken w Bawarii. Poczytał wówczas starania, by przewieźć go do Polski.

Stanisław Kirkor po powrocie do kraju starał się kontynuować badania dotyczące diagnostyki i chorób pszczół. Skierowany został do Gorzowa do tutejszego oddziału Państwowego Instytutu Weterynarii w Puławach, którego kierownikiem był wówczas dr Tadeusz Kobusiewicz. 15 sierpnia 1946 r. Stanisław Kirkor uruchomił w ramach tego oddziału Zakład Chorób Pszczół jako pierwszą tego typu placówkę badawczą w Polsce. Zakład mieścił się początkowo w budynkach dawnego instytutu serologicznego przy ul. Kosynierów Gdynińskich, a następnie po remoncie ulokowany został w budynku przedwojennej kliniki okulistycznej przy obecnej ul. Bohaterów Warszawy 4.

Zakład Chorób Pszczół w Gorzowie prowadził działalność naukowo-badawczą i popularyzatorską w zakresie chowu, hodowli oraz zwalczania i zapobiegania chorobom pszczół. Profesor Kirkor organizował szkolenia i kursy dla lekarzy weterynarii i pszczelarzy, sam też uczestniczył w wielu konferencjach w kraju i za granicą. Często spotykał się z pszczelarzami w terenie. Tylko w 1949 r. przeszkolił 800 pracowników weterynarii w zakresie zwalczania chorób pszczół. Pszczelarze wysyłali do Zakładu próbki chorych pszczół do badań. W 1950 r. prof. Kirkor jako pierwszy wykrył groźną nierozpoznaną dotąd chorobę roztocową pszczół. Uczestniczył też w sporządzaniu urzędowych instrukcji zwalczania chorób pszczół.

Żona Stanisława Kirkora Wanda pracowała początkowo wraz z mężem w Państwowym Instytucie Weterynaryjnym

jako kierownik produkcji leków, następnie w Ubezpieczalni Społecznej, a potem jako kierowniczka w gorzowskich aptekach przy ul. Krzywoustego i Dzieci Wrzesińskich.

Stanisław Kirkor w 1948 r. uzyskał tytuł docenta pszczelnictwa i chorób pszczelich na Wydziale Weterynaryjnym Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Tematem jego pracy habilitacyjnej była choroba zarodnikowa pszczół. W 1954 r. na podstawie oceny Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla pracowników nauki nadany mu został tytuł profesora nadzwyczajnego.

Stanisław Kirkor jest autorem 118 prac naukowo-badawczych, popularno-naukowych i popularnych z zakresu chowu, hodowli i chorób pszczół. W czasie pracy w Gorzowie napisał podręcznik pt. „Choroby pszczół” wydany w Warszawie w 1953 r. Był to pierwszy podręcznik weterynaryjny z zakresu chorób pszczół wydany w języku polskim. W 1960 r. profesor we współpracy z innymi specjalistami napisał podręcznik pt. „Hodowla pszczół”, który doczekał się później kolejnych wydań. Ponadto profesor Stanisław Kirkor był członkiem Komitetu Redakcyjnego „Pszczelarskich Zeszytów Naukowych” i miesięcznika „Pszczelarstwo”.

Z czasem rozwijający się Zakład Chorób Pszczół w Gorzowie Wielkopolskim potrzebował więcej przestrzeni. Prof. Stanisław Kirkor chciał też przenieść się bliżej dużego ośrodka naukowego. Na ten cel otrzymał zniszczony ośrodek rolny w Paczkowie pod Poznaniem. Profesor odbudował go w latach 1951-53. Jednak z czasem przekazany został on na cele spółdzielni produkcyjnej. Na Zakład przeznaczono wówczas zrujnowany pałacyk w Swarzędzu. Prof. Kirkor odbudował go i uporządkował w ciągu dwóch lat. Placówkę otwarto w 1956 r. jako Zakład Chorób Owadów Użytkowych. W otoczeniu pałacyku Profesor urządził park pszczelarski, do którego sprowadzał miododajne rośliny oraz ule z różnych stron Polski. Założył tu także muzeum pszczelarstwa.

Pracując w Swarzędzu profesor Kirkor prowadził także wykłady na SGGW w Warszawie, na Wydziale Weterynaryjnym Uniwersytetu w Lublinie, a także w Instytucie w Puławach. Był także członkiem Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych, Komisji Pszczelarskiej Polskiej Akademii Nauk i Zarządu Zrzeszenia Lekarzy Weterynaryjnych.

Prof. Stanisław Kirkor zmarł 11 lutego 1963 r. w Swarzędzu. Pochowany jest na cmentarzu parafialnym im. Jana Vianneya w Poznaniu.

W Gorzowie pamięć o osobie i zasługach prof. Stanisława Kirkora trwała przez wiele lat i trwa nadal. W 20. rocznicę jego śmierci na budynku przy ul. Bohaterów Warszawy 4, w którym zorganizował on Zakład Chorób Pszczół odsłonięta została tablica pamiątkowa. W 1986 r. jedną z ulic w Gorzowie nazwano jego imieniem (ulica prof. Kirkora jest również w Swarzędzu). W 2014 r. miało miejsce uroczyste nadanie imienia prof. Stanisława Kirkora auli gorzowskiej Akademii im. Jakuba z Paradyża. W tym też roku do Archiwum Państwowego w Gorzowie Wielkopolskim bratanek profesora Stefan Waldemar Kirkor przekazał bogate archiwum rodzinne Stanisława i Wandy Kirkorów.